

Munkedalsbygden

MUNKEDALS HEMBYGDSFÖRENING

Nr 1 ☞ 2025

Årgång 21

BRÅLANDSFALLET FOTO: LASSE SAVIK

Innehåll

I Hembygdens tjänst	3
Hänt sedan sist	5
Morfar har berättat	7
Lasta timmer på Vågsäter 1942.....	8
Pilten från Gillarne	9
Barndomsminnen från Saltkällan.....	10
Vildsvinen på Kaserna	11
Tips om utflyktsmål	12
Munkedalsbygden under stenåldern.....	14
Vägbron vid Kaserna under reparation.....	20
Kvistrum.....	21
Lönnkrogen vid Hästesked.....	22
I dagens oroliga värld.....	23
Rapport från en marskväll på station	24
Hanssonska huset	25
Gamla Bruket	26
Sågarebostaden renoveras	27
Vattenkvarnar	28
Kvarnar	28
Kvarnar – en liten histoia	31
Umgängskonst – Levnadskonst	32
Medlemsavgiften för 2026	35
Brevportots utveckling.....	35

I Hembygdens tjänst

Det är dags att som ordförande ta ett steg tillbaka och låta Lennart Sennung ta ett steg fram som ny ordförande. Det är med stor glädje jag nu kan se tillbaka på tiden från 1990 då jag började och tänker nu på alla fantastiska »medarbetare« jag har haft och fortfarande har. Det sociala umgänget är den viktigaste ingrediensen med att vara med i en hembygdsförening. Låt mig blicka tillbaka.

Aret var 1990 och jag hade bytt jobb till Televerket. Detta medförde att det fanns tid till annat än bara arbete. Jag hade redan året innan talat med en av de aktiva i Hembygdsföreningen »Erik på Möe« om att det saknades en förteckning över alla gamla torp i Munkedal dvs Foss socken. Jag föreslog att föreningen skulle göra en byggnadsinventering medan det fanns många medlemmar som visste mycket om gamla ställen. Precis som det brukar vara när man föreslår något så kommer det en fråga tillbaka »kan du driva detta då« Så blev det. Yngve Carlsson var då ordförande och en mycket viktig person i sammanhanget. Vi ser en bit av det första protokollet nedan. Detta projekt koncentrerades på Foss socken men har förra året utökats med att göra samma sak med Håby. Vi följer fortfarande samma mallar som när vi började. En del av materialet har scannats och är tillgängligt via vår hemsida.

När jag började skedde all bokföring med papper och penna, men vi bytte ganska snart till Hogia bokföringsprogram och nu heter det Visma. Arbetet med alla medlemslistor, inbetalningskort och annat som hade med medlemshanteringen att göra skedde för hand. Det var inte lika många medlemmar som i dag men det var ju arbetskrävande i alla fall. Ganska snart hade vi skaffat den första datorn och gått över till en enkel databas, som jag utvecklade i Microsoft Access. I utvecklad form använder vi samma system än i dag. Vi undersökte om det fanns något färdigt system att köpa men hittade inget lämpligt. Detta skedde nog 1991. Jag resonerade som så att bara för att vi värnar om det gamla, måste vi inte använda gamla hjälpmedel. De skall vara moderna och vi ska hänga med i utvecklingen. I projektet Sockeninventering som vi då

kallade för »Torpinventering« fanns det massor med jobb att göra. Vi blev tillfrågade från arbetsförmedlingen om att ta emot personer som skulle arbetsträna, vilket vi höll på med i många år. Det har resulterat i ca. 100 A4-pärmar. Arbetet med vilka personer som bodde på de olika ställena tog mest tid och där kom Lilli-Anne Sihlberg att vara en nyckelperson.

Omkring sekelskiftet hörde Leif Bergh, på nuvarande Arctic Paper, av sig och tyckte att det vore nog bra om hembygdsföreningen kunde rädda alla gamla värdefulla ritningar som fanns kvar på Bruket. Risken fanns att de en »vacker dag bara slängs«. Det blev ett styrelsebeslut i bolaget på att vi fick ta hand om gamla ritningar och annat material. Vi hade då ingen aning om hur mycket det skulle bli. En lämplig lokal på Bruksvägen 4 fick vi till en början låna gratis och senare hyra av kommunen. Nu är den fylld med ca 160 hyllmeter med dokument av alla slag. Men ett arkiv utan ett system som gör att man kan återfinna de gamla handlingarna har begränsat värde. Därför utvecklade vi ett datoriserat system i Microsoft Access, vilket är till obeskrivlig viktig hjälp om man skall hitta en viss handling eller handlingar om ett visst ämne.

Eftersom Hembygdsföreningen var i besittning av så mycket värdefulla handlingar tyckte man från Bruket att det vore trevligt med en utställning, vilket vi gjorde. Den utgöres av bilder och texter i en 50 meterlång »gång«.

När vi ändå hade gjort en utställning så tyckte VD'n Göran Lindqvist att det vore trevligt om det kunde bli en bok av det hela vilket det blev. Vi höll på ca fyra år och den blev färdig lagom till det att Bruket firade 150 år 2021, ett praktverk.

På Hembygdsmuseet har det samlats fotografier i tusental som vi måste ta hand om. Vi valde datasystemet Sofie och det arbetet pågår i högsta grad fortfarande. Utöver fotografier finns det mängder med digital information i våra datorer. Tills för ett drygt år sedan finns den nu tillgänglig för allmänheten via vår hemsida och tjänsten Munkedals Wikipedia MHF-Wiki. I dagsläget är det ca 1400 dokument som är sökbara.

På Kaserna var det ett antal medlemmar som regelbundet underhöll byggnader och grönytor alltsedan man startade. Flera av våra medlemmar, framför allt Astrid, Ingela och Elsy, tyckte att Bagarstugan var för trång och behövde byggas ut. Stig Hognert hade då blivit engagerad i arbetet där och vi var ett gott gäng som satte igång. Den första utbyggnaden var förstoringen av stora rummet.

När det väl var färdigt så tyckte vi det var jobbigt med bara utedass, särskilt vintertid. Med samma arbetsstyrka som byggde den första delen byggdes så en förlängning av huset så att två toaletter fick plats. Den fina stugan drog nu allt fler människor till sig som ville hyra även vintertid. Det var ju bara det att vattenledningen som låg grunt frös och ställde till det. Därför lade vi 2024 ner en ny ledning på frostfritt djup. Taket på den stora logen var dåligt och det behövde åtgärdas. Som en deal med Arctic Paper som en slags ersättning för att vi gjort boken så stod de för arbetskostnaden och Länsstyrelsen för materialet. Före arbetet med att byta tak hade vi under ett par år arbetat på att förbättra logen. Byggnaden passade för sitt gamla ändamål, nämligen att förvara hö i. Den var dock inte en idealisk byggnad som förvaringsplats för kulturhistoriska föremål. Logen var i behov av bättre väggar och ett säkert bjälklag, vilket vi byggde.

Allt fler arbetsredskap och maskiner samlades och den gamla vedboden blev alldeles för liten. Den var så dålig att den fick rivas och den nya boden har stått färdig sedan flera år tillbaka.

Bänkarna vid friluftsteatern började ta slut. Många ruttnade och det kunde ju medföra olyckor. Med medel från Thordénstiftelsen till materialet byggde arbetslaget

Munkedals Hembygdsförening 1990-03-25

Kopia på det första
protokollet

BYGGNADSVINVENTERING I FOSS SOCKEN

Projektet avse inventering av äldre byggnader etc i Foss Socken.

1. Projektgrupp

I projektgruppen ingår:

Lars Ahlberg	Ragnar Hildinge
Elvy Andersson	Erik Karlsson
Sverker Balksten	Yngve Karlsson
Leif Berg	Gerhard (i Knarreвик)
Alfred Carlsson	Rune Marberg
Anna Claesson	Helge Melin
Georg Claesson	Ragnar Nörtna
Lars Flodstrand	<i>Lars Flodstrand</i>
Sigvard Hermansson	<i>Anders Hermansson</i>

2. Målsättningen med inventeringen

Målet för denna inventering är att erhålla en någorlunda enhetlig beskrivning av de flesta äldre byggnader inom Foss Socken. Här ingår både de i dag befintliga samt de nu rivna och försvunna. Utöver byggnader kan även andra äldre geografiska objekt av intresse dokumenteras.

Frågan om hur resultatet av inventeringen skall göras allmänt känd och komma andra till del t ex genom tryck, föredrag, rundvandringar etc ligger utanför just detta projektet.

nya bänkar med gjutna fundament och tryckimpregnerat virke.

Den senaste arbetsinsatsen på Kaserna har varit utbyte av dåligt tak på kafeterian och på Körhuset. De sista delarna blev klara i februari i år. Logtakets har också bytts.

På Gamla Bruket har man succesivt under åren underhållit alla byggnaderna. Förra året var det dags för om målning av långhuset och det gjorde verkligen gott. Dessutom har en ny redskapsbod byggts.

För ett par år sedan gick Föreningen Munkedalsslöjd över och upp i hembygdsföreningen. Det har kommit ett gott gäng in i vår gemenskap.

Det senaste stora projektet är Lokalhistoriska skattkistor, men mera därom i en separat artikel.

Vid årsmötet 2025 var det så dags att lämna över ordförandeklubban till Lennart Sennung och nya krafter tar vid. 🍷

SVERKER BALKSTEN

Hänt sedan sist

Lokalhistoriska skattkistor – dags för användning!

Vårt projekt »Lokalhistoriska skattkistor« går ständigt framåt och nu har vi flera fysiska skattkistor färdiga från Stenålder, Bronsålder, Järnålder och Medeltid. Vi håller på att skapa ytterligare för 1700-talet, 1800-talet och Moderna tiden samt en kista för Demokrati och en låda för 1900-talets krig. Om ni som läser tänker att ni har något i gömmorna som skulle vara värdefulla i ett pedagogiskt projekt så är ni varmt välkomna att höra av er.

Vi har skapat lärarhandledningar med texter och berättelser från vår bygd, om hur man bodde, klädde sig och vad man åt samt om lekar och annat av värde för barnen. Tids nog tänker vi att ni kommer att få ta del av dessa berättelser.

Den 20 mars 2025 hade vi glädjen att hålla ännu en studiedag för ett 20-tal av kommunens lärare från åk 1–9. Då fick de höra föreläsning om materialet samt prova på traditionella hantverk som ingår i kistorna som kan nyttjas i undervisningen. Sedan dess har forntidens lådor varit utlånade till snart alla skolor i kommunen och vi får nöjd återkoppling från de lärare som har provat på dem.

Vi tror att detta är ett unikt projekt. Just detta att plocka fram det helt lokala och synliggöra det i ett fysiskt återskapat material som kombineras med berättelser och aktuell forskning ihop med hembygdsföreningarnas bevarade berättelser från trakten. Vi tror även att det är unikt som samarbete mellan våra hem-

bygdsföreningar där vi verkligen knyter ihop hela kommunen till en plats med gemensam historia och gemensamma utblickar mot omvärlden. Förutom Munkedals hembygdsförening så är även Svarteborg, Bärfendal och Sörbygdens engagerade i arbetsgruppen. Att ca 20 personer har valt att lägga så mycket fritid på detta är vi mycket tacksamma och glada för. Hoppas att det ska komma till glädje i många år framåt och att det ska kunna bidra till att vi är stolta över vår plats och att vara en del av Munkedals historia. 📖

TEXT:KRISTIN BALKSTEN

Sockeninventering Häby fortsätter

Ett utsnitt av ekokartan.

Arbetet med sockeninventering av Häby har pågått under vintern och våren. Gruppen som jobbat under denna tid är Stefan Johansson, Lilli-Anne Sihlberg, Ingemar Hagberg, Sverker Balksten, Hans-Erik Ringström och Mats Sandblom. Nu har vi markerat torpen på kartan för Rånäs, Millingeröd, Hällungsbacka, Harska, Hogen, Knarrevik, Ekenäs, Bastegiljan, Lerberg, Skulevik, Ödsmål, Bäckevall, Våntorp, Dale och Häby Över- och Nedergård.

Det är flera trakter kvar som vi kommer att ta oss an. Vi vet vilka ställen som har funnits. Namnen är kända men alla går inte att hitta. Vår filosofi just nu är att placera in alla ställen där någon av deltagarna vet var stället låg. Tack vara den fantastiska karttjänsten kartbild.com underlättas detta inventeringsarbetet i hög grad. 🐾

Stenkaksdisco på Kaserna

Björn Balksten Regner och Jonas Davik underhöll med stenkaksdisco med massor av goå gamla låtar. Stämningen var hög och i många låtar kunde åhörarna sjunga med i. Utöver musik från stenkakor kunde vi lyssna på musik live från Björn och Jonas. 🐾

Björn och Jonas i speltagen.

Årsmöte 2025

I slutet av mars var det dags för årsmöte. Förhandlingarna leddes av Dag Legnesjö. En av frågorna på årsmötet var val av styrelseledamöter. Inga gamla ledamöter hade avgått och inga hade tillkommit. Däremot tackade Sverker Balksten för sig som ordförande och i stället valdes Lenart Sennung. Som ny sekreterare valdes Ewa Karlsson. Efter årsmötesförhandlingarna berättade Kristin Balksten och Sara Renvaktar Foss om det spännande projektet »Lokalhistoriska skattkistor«. 🐾

Sara och Kristin visar föremålen från Stenålderskistan.

Morfar har berättat

En av Carina Charlessons många berättelser.

Carina Charlesson har alltid mycket att tala om och jag har fått äran att nedteckna en av de många berättelser som hon tänker extra mycket på och visst är det trevligt att höra om hur man kan tjäna en slant.

När Carina var 13–14 år fick eleverna en uppgift i skolan att göra en intervju och sedan redovisa det för klassen. Den gången var det Carinas morfar Henning Stranding, (1904–1986) som skulle bidra med en historia. Henning var av många känd under namnet »Småland«, hans far som var rallare kom från Småland.

Henning var född i Munkedal och bodde kvar där till 1943 då flyttade han först till Trollhättan och därefter till Uddevalla. Han jobbade på bruket så klart under Munkedals tiden och sedan som svetsare på Uddevallavarvet.

Efter konfirmationen när Henning var 14–15 år lockade dansbanan vid syradammarna på bruket. Hennings pappa var sträng så att fråga honom om lov att gå till dansen vågade han inte, men mor gav sin tillåtelse. Henning tyckte om dans och musik och blev glad att få gå dit.

Dansen pågick för fullt men där fanns också andra aktiviteter, bl.a. en tävling som Henning blev nyfiken på. Han höll sig på avstånd för att studera hur det hela gick till. Man hade såpat flaggstången och i toppen fäst en 5-kronorssedel. Den som kunde ta sig upp i toppen fick femman. Fem kronor eller riksdaler som det hette då, är inte så mycket idag men 1918–1919 var det en stor summa.

Henning Stranding
1904–1986.

Det var många unga pojkar som provade lyckan men de kom inte långt upp på stången förrän de gled ner i backen. Precis bredvid där Henning stod låg en grushög och han fick en idé. Han blötte händerna och doppade dem i gruset. Sedan tog han sats och med hög fart for han upp i flaggstången, han kom ända upp och kunde ta pengan. Han idrottade och var både stark och atletisk vilket var en fördel i denna tävling.

Lyckan var stor, en hel femma, men ack byxorna höll inte för äventyret och det sprack upp en stor reva. Det var med tunga steg han traskade hemåt upp för Gjuteribacken på kvällen. Hur

skulle han förklara att byxorna var trasiga när han kom hem till huset på Lycke. Henning var näst äldst i en redan stor syskonskara. Han lämnad femman till mor och det var ett bra tillskott i hushållskassan för den stora familjen. Byxorna blev lagade och fick tåla många fler äventyr efter detta.

Denna historia har etsat sig fast i minnet hos Carina och hon tänkte extra mycket på den i samband med den stora trädgårdsfesten som hon initierade och var med och genomförde

vid Arctic Papers Miljöhus i maj 2023. Dagen till ära var flaggstången rest med flaggan i topp. Vattnet i dammarna glittrade och solen sken. Svårt att tänka sig att det varit gamla syradammar där. 🌳

.....
KERSTIN SOHLBERG

Lasta timmer på Vågsäter 1942

Allan Sohlberg (98 år), min svärfar, har arbetat med många olika saker i sitt långa liv. Vi samtalar ofta om hur det var förr. Ett minne som kom upp nyligen var om det tunga arbetet att lasta timmer.

Allans far, Jakob Sohlberg, hade en lastbil som sönerna Gunnar och Allan körde för diverse olika uppdrag. Gunnar som var två år äldre än Allan hade körkort. Allan var bara 16 år men hade kört lastbilen flera gånger redan, utan körkort, det gick på den tiden. De hade fått en beställning på att hämta timmer på Vågsäter. Färskt tunga stockar av gran hade fällts och körts fram med häst. De hade med sig Tore Larsson, som tyvärr inte var så stark för arbetet men det kompenserade Oskar Svartberg för. Han var grovarbetare, kort till växten men stark efter att ha varit gruvarbetare i Amerika en tid men nu var anställd som gjutare i Jakobs företag. Timret lastades på flaket för hand, ett mycket tungt arbete för så unga armar. Svartberg sa: Lyft med knäna pojkar, inte med ryggen.

Tre lass skulle hinnas med, lastas och köras till Munkedals station för vidare transport till Göteborg.

De slapp lossa vid stationen, där fanns hjälp att flytta stockarna till tågagnar.

Allan och Gunnars morfar, Gustav Alexandersson, var uppfinningsrik och designade krokar som pojkarna kunde ha till hjälp när de skulle ta tag i stockarna. En smed som hette Gabrielsson, från Kviström fick stå för tillverkningen. Gustav hade ett hyvleri mittemot Åtorp, det brann dock ner och då startade han ett snickeri mitt i Munkedal i stället. Hjalmar Sohlberg övertog den rörelsen senare.

Senare utrustades lastbilen med en egentillverkad kran, designad av Gunnar och Allan tillsammans med Johan på Sandhagens verkstad i Hällevadsholm.

Det var ett tungt arbete och långa dagar minns Allan och inte nog med timret som skulle lastas, de fick även jobba med att hålla gengasen i gång på lastbilen. På grund av pågående krig fanns det inte bränsle till fordon annat än gengas. ☹️

.....
KERSTIN SOHLBERG

Gustav och Elin hade varit gifta i 50 år och under hela äktenskapet var det Elin som bestämde. Hon hade alltid haft ett häftigt temperament, och när hon var på dåligt humör slog hon i dörrarna så det skakade i hela stugan. Men en vacker dag lämnade Elin det jordiska. Vid gravsättningen började det regna och åska. Plötsligt brakade det till från himlen så det slog lock för öronen. Gustav torkade bort en tår och suckade och sa: *Nu har Elin kommit fram.*

Pilten från Gillane

Jag satt en dag i brist på annat och lyssnade på en blogg som jag förstod, härstammar från Hedekas. Den heter Pilten på Gillane. En spännande berättelse som vem som helst kan gå in och lyssna på.

Ungefär så här börjar historien. 1974 när jag var 9 år, byggde min farfar ett sommarhus bredvid ett vattenfall i Sanne socken i Bohuslän. Farfar fick hjälp av sina fem bröder så det gick snabbt. Huset var inte så märkvärdigt och inte så särskilt stort. Jag fick följa med några dagar på sommarlovet, då fick jag hjälpa till, och ofta springa ärende åt bröderna, som trivdes gott tillsammans. Tomten farfar hade köpt var viktig, det var här deras far hade växt upp och jobbat som mjölnare vid kvarnen som låg vid fallet. Dom skämtade och skojade och var roliga att lyssna på, bara dialekten var kul att höra på.

En dag berättade dom om en familj som hade bott på Gillane. Det var ett sjukligt par med en son som var född på 50 talet. Han kallades av alla för Pilten på Gillane. Han åkte på en gammal flakmoped, och Pilten skötte om sina föräldrar, handlade i Bydings Lanthandel i Sanne, hämtade deras sjukpension osv. Pilten var alltid väldigt smutsig både på ansikte kropp och kläder, luktade svett, olja och terpentin. Tovigt hår och keps. Samma dag fick jag följa med farfar till Bydings för att köpa kaffebröd. Utanför affären satt tre gubbar och drack pilsner. När vi gick ut ur affären hade gubbarna satt sig på sina moppar, en av dem frågade farfar om det var han som köpt tomt av Gunnar på Brobacken. Farfar bejakade detta, och berättade att hans far hade varit uppvuxen där, och passade på att fråga om dom visste något om Pilten på Gillane, om han levde eller ej. Mopedgubben svarade: »Jadå han lever jag såg honom förra veckan smutsigare än någonsin. Han bor med sina föräldrar, har skött om dem sen han var 15 år. « Då säger en av de andra mopedgubbarna att han såg Pilten i Rännelanda för tre veckor sedan, rentvättad och renklädd, pratade med honom, han sa att han skulle på dejt i Högsäter. Hur försörjer han sig frågade farfar. Dom svarade att han sannerar och rengör oljefat för någon firma i Uddevalla.

Efter några dagar var jag hemma igen och tänkte inte mer på Pilten. Åren gick, minns att jag frågade farfar någon gång om han sett Pilten och hans dejt i Högsäter, farfar sa att han trodde mopedgubben sett fel. Jag tänkte det är säkert en skröna alltsammans. 1982 lades Bydings affär ner, och allt fler affärer i Hedekas följde efter. Åren gick. Men 1995 gjordes ett makabert fynd.

I en artikel i Bohusläningen den 23 september detta år, rapporterades att ett par bärplockare hade gått lite vilse och kommit fram till ett öde hus. Dom hade gått in i huset och i en kammare hade dom hittat tre döda personer i var sin säng. Paret chockades och ringde polisen. Det tillsattes en brottsutredning. När jag läste detta tänkte jag, det måste väl vara familjen i Gillane. Jag sparade artikeln, men det blev inte mer än så. Och åren gick. 2015 satt jag och bläddrade i en Hembygdsbok från Hedekas, och urklippet från Bohusläningen ramlade ut. Jag läste och grubblade, jag kunde inte släppa historien.

Jag beslöt att ta kontakt med Krokstrands pastorat, och åkte till församlingshemmet där jag stämt möte med en kyrkokamrer som kom med en laptop i handen. Fallet är känt här i trakten sa han, brottsutredning gjordes men man fann inget annat än att dom hade frusit ihjäl. Han läste på laptopen att modern fött två pojkar 1951, en av dem döptes 1952, men ingenting om son nr två. Var fanns han? Eftersom fallet är nedlagt har ingen sökning gjorts.

Jag blev bjuden på kaffe och han undrade väl varför jag var intresserad av dessa människor. Jag berättade om min farfar och att jag tillbringat mycket tid i sommarstugan som barn om somrarna. Att jag brukade bada i Sannesjön, och handlade godis hos Bydings. Hos Bydings ja, sa kamrern, där har jag aldrig handlat, jag handlade alltid i Högsäter... ☘

.....
INGELA INGMAN

Barndomsminnen från Saltkällan

Under 40-talet föddes sex syskon i snabb takt på Änga, Saltkällan. Ove Andersson var en av dom, näst äldst i syskonskaran. Han lovade berätta för oss lite om uppväxten på Saltkällan och tog då också hjälp av sina syskon Valter Andersson och Siv Göransson.

Vi träffas hemma hos Ove, hans fru Birgitta och syskonen som alla har mycket att berätta om sin uppväxt. Deras föräldrar Harald och Vera Andersson bodde på Änga, en stuga som låg på höjden bakom marknadsplatsen. Men efterhand blev bostaden för trång så familjen flyttade då till rättarbostaden på säteriet. Syskonskaran fullbordades där, så nu bestod familjen av mamma och pappa samt Valter, Ove, Nils, Siv, Gun och Gunilla.

Ove ser med glädje tillbaka på sin barndom, visst innebar det mycket jobb och tidigt ansvar men ändå i en fin miljö och härlig familj. Han kommer ihåg att han redan vid 5–6 års ålder började hjälpa till och rensa rovor. Det var ett slit-samt jobb men om man lade in ett litet tävlingsmoment om vem som gjorde det snabbast så blev det genast roligare.

Säteriet ägdes vid den här tiden av agronom Anders Petersson. Det odlades mycket och säteriet var en av de första gårdarna häromkring att odla raps berättar Valter. Det var nio anställda och det var hårt jobb året runt att sköta jorden,

Änga på Saltkällan

Saltkällans säteri

skogen och djuren. Det fanns många mjölkkor och lagårds-karlen Algot fick god hjälp av barnen att ta in och ut korna vid mjölkning.

Säteriet hade en stor, fin parkliknande trädgård med många fruktträd och även ett växthus där det odlades vindruvor. Siv berättar att vindruvor var något som verkligen frestade barnen så en dag kunde dom inte låta bli utan dom smög dit och pallade lite vindruvor. Problemet var ju bara att druvorna inte var mogna, dom var gröna och sura. Så utan att tänka på spåret som lades ut gick dom och spottade ut de sura druvorna hela vägen till rättarbostaden... Så på kvällen kom agronom Petersson på besök. Barnen blev jätterädda, dom hade ju dåligt samvete för vad dom gjort. Agronomen pratade med pappa Harald som till att börja med såg väldigt arg ut – tänk att behöva skämmas så för barna. Men det var en snäll agronom, han var inte alls arg, tyckte nog mest synd om barnen som försökt äta dom sura druvorna. Så han hade en överraskning med sig, han tog fram ett stort fat med mogna, fina tomater som barnen fick smaka på istället.

Ove gick i Breviks skola de första sex åren, sedan lades skolan ned, så när han skulle börja i sjuan fick han ta sig till Centralskolan inne i Munkedal.

Det var mycket som hände även utanför skoltid, Ove berättar att de byggde en flotte som dom seglade ut med, ända till Munkedals hamn. Det fanns många spännande platser att leka på, vid den här tiden sjöd Saltkällan av verksamhet, det

var båtar, vägar och järnväg och när man är barn verkar allt spännande och inget är farligt. Men som tur var så gick alla äventyrligheter bra, inga större missöden inträffade och 1957 flyttade familjen från Saltkällan upp till Hede på Stale. ☘

BERÄTTAT AV OVE, SIV OCH VALTER FÖR KERSTIN SENNING

Vildsvinen på Kaserna

Höstens arbete på Kaserna avslutades med att Vildsvinen kom som våra nya jordbrukare

I slutet av november förra året var vi som jobbat på Kaserna mycket nöjda, taket på kafeterian hade nu bytts ut och ställningen hade flyttats från kafeterian till körhuset vid logen. Nu var det dags för plåtslagaren att komma och även lägga plåt på detta tak. Det kändes skönt. Men ack den lycka som varar för evigt. När vi kom dit en måndag morgon fick vi se att någon hade vänt på grästorvorna alldeles där trappan går upp till Wiknerstenen. Vi förstod givetvis vilka fyrbenta jordbrukare som hade varit i farten men trodde inte att det var så farligt och gjorde inget åt saken. Hade vi inte arbete nog ändå? På gräsytorna nedanför Körhuset var nästan hela åkern bökad i och på många ställen uppe på stora gräsmattan också. Strax innan frosten slog till hann vi uppbåda många av våra goda krafter som kom med hacka och kratta för att vända på grästorvor. Det gick förvånansvärt bra. Samtidigt satte vi också upp ett elstängsel och det får stå där tills vidare. Med hjälp av Håkan Eklund med traktor och med lite extra matjord så blev det bra igen. ☘

För att hindra fortsatt förstörelse finns nu elstängsel runt området redan i början av december.

Tips om utflyktsmål

Text Kerstin Sennung

Så här på våren när vi har massor av fina vår- och sommardagar framför oss, vill vi tipsa om några trevliga utflyktsmål. Det är bara att packa kaffekorgen och dra ut i naturen.

Brålandsfallet

VÄGBESKRIVNING: Kör Bruksvägen och sväng sedan av den in på vägen till kapellet, Möevägen. Kör cirka 750 meter upp för tills du svänger vänster in på Lövåsvägen. Följ den cirka 650 meter fram till en fyrvägskorsning. Ta vänster i korsningen och följ den vägen ungefär 800 meter – framme!

När du närmar dig vattenfallet ska du köra långsamt, det finns massor av blommor och vackra slänter och ängar att kolla på. Det börjar i mars/april med blåsippor, scilla och vårlök och fortsätter sedan med vitsippor och efterhand alla de sommarblommor vi tycker så mycket om.

När du parkerat en liten bit hitanför fallet är det bara att ta med kaffekorgen och promenera upp till bron och ta in det mäktiga fallet. När det är mycket vatten är ljudet från forsen nästan öronbedövande. Du kan studera laxtrappan, har du riktig tur kanske du får se en lax... Sedan är det bara att välja vilken sida om älven du vill placera dig på. Vilken sida du än väljer har du en fantastisk utsikt över vattenfallet. ☘

BILDEN TILL VÄNSTER: När man ser den här bilden från början av 1900-talet över Bråland och kvarnen, ser man hur mycket som förändrats. Här gick vägar, det låg flera hus här och det som nu är skog var då öppet landskap med odlad mark och bete. Om du gör lite äventyrliga vandringar i området kan du hitta spår av hålvägar och andra spännande fynd från förr i tiden.

BILDERNA OVAN: Fotograf Lasse Savik

Linneasjön

VÄGBESKRIVNING: Välj gamla E6 från Gläborg, fortsätt förbi Dingle, Hällevadsholm och fortsätt mot Rabbalshede. Ta södra (första) infarten till Rabbalshede in på Landsvägen. Följ Landsvägen cirka 500 meter, sväng vänster in på Industri- vägen (innan järnvägsstationen). Därefter efter cirka 200 meter, sväng höger in på Björndalsvägen och efter ytterligare 200 meter, håll till höger i korsningen. Kör 200 meter till så kommer du till en parkeringsplats – framme!

Du behöver inte gå många steg innan du kan ta in Linneasjöns charm. Den är inte stor men ack så vacker. Frivilliga krafter har lagt ned massor av jobb för att göra platsen så tilltalande som möjligt för både stora och små. Du kan promenera runt sjön och du kan välja någon av alla

fina bord och bänkar som finns för att ta en fika på den plats du tycker är den finaste. Det finns en lekplats för barnen och själv kan du bara koppla av. ☺

Linneasjön, ett riktigt smultronställe.

Joakims bänk

När du tar en promenad på elljusspåret på Stale kan du lätt hitta till Joakim Johanssons bänk. Den ligger bara några meter från elljusspåret, alldeles vid vägen in till Hästhagen. Joakim har lyckats hitta en plats för bänken där den får både förmiddags- och eftermiddagssol. För det mesta är den också skyddad från vinden så det är en perfekt plats för en liten paus.

På bänken står en plastbehållare och i den ligger en gästbok, skriv en hälsning i den och bläddra gärna lite bakåt för att se alla andra roliga hälsningar och teckningar som både barn och vuxna berikat boken med.

Under året brukar Joakim överraska med olika konstellationer, det kan vara redskapsfigurer, finurliga texter på vägen och som på bilden – lite påskpynt. Ett besök på bänken förgyller verkligen din runda på elljusspåret. ☺

Glad Påsk önskar Joakim.

Munkedalsbygden under stenåldern

Utdrag ur Lärarhandledning för Stenålderskistan
Text: Kristin Balksten

En introduktion

En av våra lokalhistoriska skattkistor handlar om Munkedalsbygden under stenåldern. Detta är tiden då landskapet håller på att höja sig upp över havsytan efter att ha varit nedtryckt under isen i nära 100 000 år. Först kommer enstaka öar upp över havsytan, sedan blir det alltmer sammanhängande landområden. I granit och gnejsbergen kan vi se räfflor som isen har skapat när den dragit sig tillbaka. Vi kan också se jättegrytor där istiden gett upphov till djupa skålar i berget. Där som sötvatten från blivande Väneren mötte havet nära Kaserna i Munkedal kan vi se spåren av de klasar av snäckor som växte längs stranden men som slets loss och hamnade i lugnare vikar där de lagrades och ännu ligger kvar som skalbankar. Vi kan även

se spår av istiden i uråldriga Ortsnamn såsom Skällered vilket är en sådan plats där det ännu idag dyker upp skal av istidens snäckor i åkrarna.

Stenålderskistan spänner över två olika långa tidsperioder som tillsammans bildar stenåldern:

Jägerstenålder 9000–4000 f.Kr

Bondestenålder 4000–1700 f.Kr

I kustlandskapet Bohuslän kan man även dela in jägarstenåldern (Mesolitikum) efter platser där speciella kulturer bott och där rika fynd av deras redskap har fått ge namn till olika tidsperioder:

Hensbackatid 9000–7600 f.Kr

Sandarnatid 8400–6000 f. Kr

Lihultstid 6000–4000 f. Kr

Notera att den allra äldsta av dessa kulturer bär namnet från en av herrgårdarna i just Munkedal. Från den här tidsperioden finns det många fynd och boplatser som kan berätta om livet häromkring oss. Varför är det så? Om man tittar på landskapet kan man förstå att det förändrats i ganska snabb takt allt eftersom isen drog sig tillbaka och landhöjningen påbörjades. Även ökade havsnivåer pga. smältvatten innebär att kustlinjen både höjts och sänkts på sina ställen.

Här återger vi vad som ingår i Stenålderskistan om Jägerstenålderns boplatser och fynd. ☛

Hensbackakulturen – en boplatser i yttre skärgården

Spåren av de allra första människorna som kom hit efter istiden är koncentrerade till den kustlinje som fanns då. I mellersta Bohuslän är det mellan 65–90 m.ö.h. Den första gruppen av människor som man finner flera tusen boplatser efter, bodde på en sträcka mellan Göteborg och centrala Bohuslän. Den boplatser som har fått ge namn åt denna första kul-

tur ligger på gården Hensbacka i södra delarna av Munkedals kommun, längst in i nuvarande Gullmarsfjorden – då en boplatser i yttre skärgården. Boplatserna ligger på båda sidor av Åsanebäckens bäckravin. Tänk att Gullmarsfjorden på den tiden var förbunden med Uddevalla och Byfjorden och att boplatserna nåddes med kanoter just där bäcken nådde fjorden.

Arkeologerna tror att Hensbackakulturens människor bodde i Bohuslän under sommarsäsongen.

På Hensbacka har man hittat typer av redskap och verktyg i flinta som man sedan har hittat på många fler boplatser som då alla kallas »Hensbackaboplatser«.

Typiska redskap som hittas där Hensbackakulturen har botten är skivyxor, en typ av pilspetsar som kallas »lancetter«, långa smala flintspån och skrapor i flinta. Skraporna kan ha använts till skinn. Det vanligaste och mest typiska redskapet är annars skivyxan som man kan använda som hugg-, skär- och brytredskap. På just Hensbacka hittade man i början av 1900-talet ca 7000 fynd varav ca 650 verktyg. Redan 1908 lämnades flera av

fynden över till Statens historiska museum men de samlades in fram till 1945 då allt lämnades in av herr Hensmar, dåvarande godsägaren på Hensbacka.

En känd typ av yxa kallas för »**Lerbergssyxa**«. Den anses vara en av de äldsta typerna av yxor och den som gav namn till dessa hittades på Lerberg i Håby vid Kärnsjöns södra ände, men den är vanlig på Hensbackaboplatser. ☪

Hensmars karta som visar platsen för fynden på Hensbacka gård. Det mesta har hittats på gårderna I-VI. Källa: Kringla.nu

Typiska redskap som återfinns på Hensbacka och andra Hensbackaboplatser: skrapa, borr, skivvyxa och tångspets.

En typisk **Lerbergssyxa**.

Konisk spånkärna, lancettmikrolit och hullingspets.

Hensbackakulturens flintredskap i museisamlingarna

Från Hensbackakulturen finns ca 7000 flintafynd i samlingarna. Merparten finns på Historiska museet i Stockholm. Här är bilder på några typiska redskap som man hittat just på gården Hensbacka och som ofta återfinns på andra Hensbackaboplatser. Dessa samlades in av godsägarfamiljen Hensmar i början av 1900-talet. ☪

Såg i flinta. Notera sågtänderna på stenbitens underkant. Kunde användas till trä- och benhantverk.

Foto: Sara Kusmin, Historiska museet/SHM

Borr i flinta. Kunde användas till att göra hål i ben, trä och skinn. Det är format för att ligga bra i handen.

Foto: Sara Kusmin, Historiska museet/SHM

Småröd – en boplats i en havsvik

På en boplats vid Småröd söder om Munkedals samhälle genomfördes arkeologiska undersökningar 2003 när motorvägen skulle byggas. Boplatsen daterades till 9600–9300 år f.Kr. utifrån föremålen och närheten till den dåvarande strandkanten. Då låg boplatsen vid en djup havsvik som gick långt in i landskapet. Här påträffades föremål som är typiska både för Hensbackaperiodens senare del och Sandarnaperioden. Föremålen tyder på att människorna som vistats här även livnärde sig på jakt av djur på land. Här fann man redskap i kvarts vilket tyder på att man hade viss brist på flinta. Kvarts finns i berget på flera håll runt Munkedal.

Sandarnayxa, spetshackor och trindyxor är vanliga på många Sandarnaboplatser. Spetshackan på bild är från Lur i Tanums kommun då det saknas bland fynden från Munkedal. Däremot finns det många trindyxor härifrån. Illustration: Kristin Balksten

Vad är då typiska fynd från Sandarnaperioden? Jo, Sandarnayxor i flinta, trindyxor i bergart och spetshackor i bergart. Från Munkedals kommun finns

det många upphittade trindyxor i olika storlek och bergart. 📍

Boplatser runt de stora sjöarna

Att stenåldersmänniskorna valde boplatser där det var lätt att jaga, fiska och ta sig fram med enkla båtar syns på flera håll i Munkedalsbygden. Även längs stränderna i våra stora sjöar såsom Kärsjön, Viksjön, Lersjön, Sanne-sjön, Aspen och Bullaresjön finns flera boplatser på uddar och stränder. Man bodde helt enkelt vid vatten. Dessa boplatser finns utmärkta på kartan över fornminnen. Här har man oftast hittat enstaka fynd av flintredskap eller flinttillverkning men det finns även här beskrivet att man hittat enstaka stenyxor i form av lerbergsyxor, skafthålsyxor, trindyxor eller Lihultsyxor. Även längs de gamla vattenvägarna som då förband

dess vattendrag med varandra kan man återfinna boplatser (t.ex. mellan Aspen och Bullaresjön eller på Dingleslätten). Därigenom kan man förstå att landskapet har höjts och att delar har torrlagts sedan stenålder.

Många av redskapen har hittats av bönder som ägt och brukat marken utan att man har gjort en arkeologisk undersökning. De fynden kallas lösfynd. Än idag kan man hitta flintredskap och flintbitar längs stränderna i våra sjöar. Eftersom flinta inte fanns här naturligt annat än som strandfynd från istiden kan man ofta förstå att den nog har kommit hit med människorna på stenåldern. 📍

Repliker av lokala fynd tillverkade av flintsmed Peter Wiking som ingår i den Lokalhistoriska skattkistan om Stenåldern. Dessa lånas ut till skolorna så att barnen kan få känna på och uppleva stenåldern. Foto: Kristin Balksten

Skälleröd – en boplats vid forsen

Vid Skälleröd i västra änden av sjön Vassbotten har lämningar efter två boplatser från jägarstenåldern undersökts. Ett stort antal fynd från boplatserna samlades in av fröken Hilma Stenström under flera år i början på 1900-talet. År 2012 delundersöktes platsen arkeologiskt och trots att platsen var omörd av tidigare aktiviteter kunde många fynd i framför allt flinta samlas in. De gav datering av platsen till övergången mellan sen Hensbackakultur och tidig Sandarnakultur. (Sandarnakulturen har fått sitt namn efter en fyndplats i västra Göteborg.)

Skällerödsboplatserna låg vid tiden för de här bosättningarna i innerskärgården, gissningsvis nära stranden i den trånga vik där Munkedalsälven löpte ut i havet. Omkring 2000 år senare hade havet sjunkit undan så att en fors med 15 meters fallhöjd bildats. Under platsens senare användningstid hade boplatserna hamnat längre upp på land, med ett stra-

På den vänstra kartan ses havsnivån från början av Jägarstenåldern för cirka 11 000 år sedan, och till höger från Bondestenåldern cirka 5000 år sedan. Den svarta tunna linjen är dagen strandlinje. Källa: Kulturmiljöprogram Munkedals kommun 2022

tegiskt läge för handel och samfärdsel mellan kustland och inland via vattendrag och älvdalar. Här finns spår även från bronsålder och järnålder som visar att platsen använts länge.

I fynden från Skälleröd har man även hittat spår av att man använt trä såsom ask, björk, hassel och Salix (t.ex. vide

och pil). Ask, hassel och björk är bra träslag till skaft till redskap. Hassel kan ge bra vidjor till att knyta med, t.ex. till halmtak. Salix är bra både för garvning av skinn och för att fläta korgar med. Än idag finns dessa träslag i omgivningen. ☘

Fynd från Skälleröd i samlingarna

Lösfynden från Skälleröd finns på Historiska museet i Stockholm. Härifrån finns många fynd från Jägarstenålder med allt från de äldsta skivyxorna som var vanliga i Hensbackakulturen, Lerbergsyxor, Sandarnayxor och andra flintredskap som dolkspetsar, borrar, skrapor mm. Men även fynd från Bondestenålderns olika tidsperioder och senare från Bronsåldern visar på platsens långa användning. De upphittade redskapen saknar skaft. ☘

Lerbergsyxa från Skälleröd. Det är en kärnyxa med en speciell tillhuggning av eggen som är karakteristisk för Lerbergsyxorna. Kärnyxor har använts med eller utan skaft som yxa, hacka, kil mm. Foto: Toreld, Andreas, Historiska museet/SHM (CC BY 4.0). Replik finns i skattkistan.

Sandarnayxa från Skälleröd. Den är ett mellanting mellan skiv- och kärnyxa med karakteristisk egg. Foto: Toreld, Andreas, Historiska museet/SHM (CC BY 4.0). Replik finns i skattkistan.

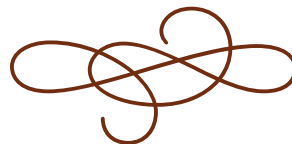
Flintmejsel och tunnbladig yxa, båda från yngre stenålder. Foto: Tanner, Gregory, Historiska museet/SHM (CC BY 4.0) Dessa båda verktyg liknar moderna mejslar och yxor och bör ha haft samma funktion då som nu dvs de kunnat fungera som verktyg för bearbetning av trä. De har suttit i skaft av trä, fästa med ett lim som blandats av kåda, bivax och kol. Till skattkistorna har vi gjort repliker av dessa.

Enkel skafthålsyxa, yngre stenålder eller äldre bronsålder. 2300–1100 f.Kr. Från Skälleröd, Foss. Dessa yxor finns i många modeller och storlekar och har ett hål borrarat med plats för träskaft. De kan ha använts både som vapen och träverktyg. Foto: Tanner, Gregory, Historiska museet/SHM (CC BY 4.0).

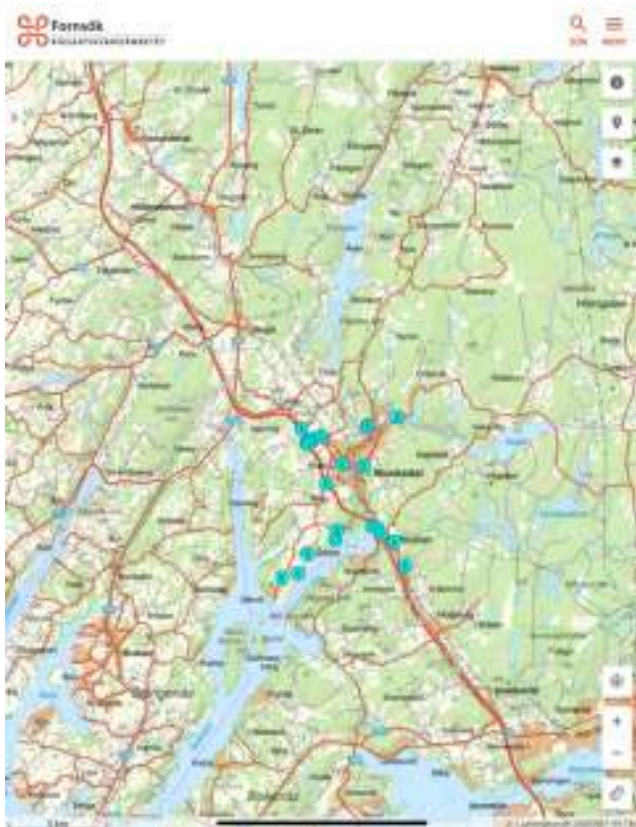

Enkel skafthålsyxa, modell större från yngre stenålder eller äldre bronsålder. 2300–1100 f.Kr. Från Skälleröd, Foss. Foto: Tanner, Gregory, Historiska museet/SHM (CC BY 4.0)

Kartor visar fornlämningar

Det finns mängder av stenåldersboplatser inom Munkedals kommun. Alla kan inte visas på en karta men här är ett par exempel från olika delar av kommunen. Notera att de alltid ligger antingen nära nuvarande sjöars stränder eller högt upp i landskapet där havsytan då nådde stranden. Ni kan själva söka via app.raa.se.

Äldre stenåldersboplatser som låg vid den tidigare havsnivån finns framförallt runt **Saltkällefjorden** och **Munkedalsälven**.

Strandförskjutningslinjer

SGU har skapat en strandförskjutningsmodell där man kan titta på hur isen rört sig och hur havsnivåer har ändrats. Besök gärna <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-strandfor-skjutningsmodell.html> och titta på hur det har ändrat sig över tid.

Här är några exempel:

Havslinjerna för ca 10 000 år sedan. Under denna tiden var **Tungenäset** och **Bokenäset** öar. **Uddevalla** och **Munkedal** var förbundna med inre vattenvägar och **Vänern** var förbundet med havet via både **Munkedal** och **Uddevalla**.

Vägbron vid Kaserna under reparation

Trafikverket ämnar bygga om bron vid Kaserna och det blir ett antal månaders stopp. Bron är nu ganska smal och slits hårt av all tung trafik. Bredvid den gamla stenbron finns en gångbro som normalt är stängd för utomstående besökare. Under tiden som vägbron är stängd kommer gångbron att vara öppen för gående och cyklar. Det kommer säkert ett bli många irriterade kommentarer från folk som måste köra runt, men låt oss ta en historisk utflykt i tiden.

Redan 1854 byggdes den första dammen så vitt vi vet. Den låg på samma ställe som gångbron finns i dag. Vid denna tid rådde stor aktivitet på Munkedals Manufacturverk dvs. det som i dag heter Gamla Bruket. För att sågar, kvarnar och smedja skulle kunna verka så mycket som möjligt var det viktigt att vattenkraften fick sitt vattenflöde även när det varit lite nederbörd. Det traditionella sättet var att bygga dammar som kunde magasinera stora mängder vatten. I detta fall kunde man dra nytta av hela Viksjön i Valbo Ryr. Beträffande dammen med den ovanpåliggande bron berättas att ibland fick den förstärkas. Så var fallet 1912 när den stora minnesstenen kom från Munkedals hamn upp över de smala vägarna för att slutligen passera bron vid Kaserna och sedan dras upp på den bergkulle den står på ännu idag. Den transporten lär ha varit vådlig. En mycket kraftig hästvagn användes och troligen fyra hästar som dragare. När ekipaget kom i backen som

i dag utgör början av Ekelundsvägen in till Bruksskolan så orkade inte hästarna utan vagnen började att glida baklänges. Men det fanns en rådig man som hette C.Stranding från Nedre Lycke som kunde kasta in en stock i kärhjulen och få stopp på det hela. Hur de kom vidare förtäljer inte historien men stenen kom i vilket fall vidare.

På senare delen av 1920-talet skedde det många vägförbättringar genom att staten hade satsat på AK-arbete. Många av våra vägar i Munkedal byggdes om under denna tid, så ock vägen upp mot

Järnmunderöd och så småningom upp till gränsen mot Valbo Ryr. Vid denna tid började också lastbilar att användas men det höll nog inte den gamla bron för. En ny bro byggdes och stod färdig 1922 mitt på den nuvarande bronns sida mot sjön finns årtalet inhugget.

När nu denna bro kommer att stängas i sommar får vi kanske återgå till häst och kärra, men vem har det??

Trafikverket stänger bron i början av juli och beräknas hålla den stängd i ca fem månader. Man kommer att ta bort befintliga staket och sedan gjuta en ny brobana uppe på den befintliga. Bredden kommer då att ökas till 5,5 meter för själva brobanan sedan kommer det till ett skyddsräcke utanför. Det kommer att bli tillåtet att gå och cykla på den bro som finns för själva dammanläggningen och det kommer att finans en relativt stor parkeringsplats väster om bron. Inga bilar kommer att tillåtas köra ner till kanotcentralen utan får stanna vid Hembygdsgården. ☘

.....
SVERKER BALKSTEN

Kvistrum

Kopparstick ur boken Vårt Land.

Lönnkrogen vid Hästesked

Några hundra meter söder om Hästesked återvinningsstation ligger det ett fyrvägskryss. Här syns fortfarande resterna av grunden till den lönnkrog som låg där en gång. Den fanns kanske vid sekelskiftet 1800–1900. På den tiden var denna korsning nog en viktig punkt som många passerade. Nere på Torp låg vid denna tid ett träsliperi som tillverkade slipmassa för tillverkning av framför allt papp. Dessa transporter gick via denna vägkorsning. Det var säkert välbehövligt för både häst och kusk med lite vila efter alla de branta backarna upp till Hästesked. Folket från Sörbygdens måste passera denna punkt när man skulle vidare

till Munkedal. Det berättas att när förbrytare transporterades till Tinget vid Kviström kedjades de fast i järnögglor i berget medan fångvaktarna var på krogen intill. Då liksom nu kan inte vem som helst öppna en krog och där sälja sprit men krögaren som lär varit en kvinna fann på råd. Hon hade en porslinskatt inne på krogen. Den katten tog hon betalt för att beses och det var säkert många som ville titta på katten. Det var nämligen så att hon bjöd de som ville titta på katten på en sup och den var gratis ... 🐱

.....
TEXT: SVERKER BALKSTEN

ATT ÅLDRAS VACKERT

Har du någonsin gjort dig skyldig till att titta på andra som är i din egen ålder, och tänka: » Jag ser i alla fall inte så där gammal ut.« Då kommer du att gilla den här.

Mitt namn är Alice Smith. Jag satt i väntrummet för min första behandling hos en ny tandläkare då jag lade märke till ett diplom på väggen med min nye tandläkares hela namn. Då kom jag ihåg en lång, stilig pojke med mörkt hår som hade varit min klasskamrat på högskolan för ungefär 30 år sedan och som jag varit förälskad i. Han hette precis likadant.

Kunde det vara samma person? Men så fort jag fick se honom slog jag bort de tankarna. Denne nästan flintskallige, gråhåriga man med fårat ansikte var alldeles för gammal för att ha kunnat vara min klasskamrat.

För säkerhets skull frågade jag honom, efter undersökningen:

- Har du gått på högskolan i Fairview?
- Ja, det har jag, sa han med en antydning till stolthet i rösten.
- Vilket år tog du examen, frågade jag.
- 1975, svarade han. Varför frågar du det, undrade han.
- Du var i min klass, förklarade jag.

Han tittade på mig noga. Sedan sa denne gamle flintskallige, gråhåriga, fete, rynkige drummel till karl :

- Vad undervisade du i för ämne? 🐱

I dagens oroliga värld

*Ett minne från 1940–1945
Elsie Johannesson*

När vi hör om kriget i Ukraina med flera ställen tänker jag på Norge, som var utsatt för krig 1940–1945. Tyskland krigade då mot Norge. Men även England var med på ett hörn.

Jag bodde då på Torps gård i Munkedal. Jag var bara fem år när kriget bröt ut. Vi barn hade aldrig ont av detta, men hörde ibland »prat« om det.

Pappa blev inkallad till regementet i Uddevalla.

Därifrån skulle det gå ut grupper till olika platser för att hjälpa Norge, men också försvara vårt eget land.

Många militärer kom från Göteborg och blev installerade på Torp för att hjälpa till vid gränsen. Även beredskapsarbetare, som byggde vägspärrar och fort, bodde där, i samma hus som vi bodde i.

Även i Munkedal var beredskapen stor.

Förläggning var det på Hedeholm, i C-G:s hus, som numera är borta. Det låg i närheten av Bruksvallen vid Idrottsplatsen.

Bombplan från Tyskland flög över Torp med omnejd. Vi såg dem aldrig, men de hördes på nätterna. Vi fick ha svarta rullgardiner (mörkläggningsgardiner) för fönstren på kvällen, så inget ljus kunde synas. Detta höll på till 1945.

Den 9 april 1940 hade tyskarna lagt ut minor i havet utanför Norge under natten och när fiskebåtarna som lagt ut sina garn skulle dra dem blev flera av dem minsprängda. Besättningar och båtar försvann i havet. Många familjer blev både far- och makelösa.

Några år senare:

I början av 1945 kom det ett fyrtiotal barn plus vuxna till Torp för att rehabilitera sig, få mat, sjukvård och lugn och ro.

En av familjerna hade blivit tillfångatagna av tyskarna och blivit förda till Grini, ett hemskt ställe, där de blev torterade med piskslag, brännmärkta, utdragna naglar på fingrarna mm. De hade en flicka, som var i min ålder (9–10 år). Hon klarade sig från detta hemska. Det hade emellertid satt sina spår hos föräldrarna för de fick svåra anfall, tappade minnet, m.m.

En annan dam berättade att hon hade flytt till Sverige över »sjön« en natt. Hon bodde på norska sidan av Idefjorden, mitt emot Krokstrand och flydde dit för att klara sig från kriget. 🇳🇴

I maj 1945 var kriget slut och glädjen blev stor på Torp. Det blev biltur till Munkedals stationssamhälle, med hela flaket fullt av sjungande norrmän, som sjöng sin nationalsång. Pappa körde bilen och jag och Laila (så hette den norska flickan) fick följa med.

Rapport från en marskväll på station

En föreläsning om hällristningar ska hållas i biblioteket kl. 18. Det är ljukt ute, till helgen övergår vi till sommartid. Det är vår i luften, livet ter sig rosenrött. Framme vid parkeringen står det två polisbussar med blåljuset påslaget, vid torget ytterligare två, tre polisbilar. Stämning slår om till melankolisk. IDUS MARTIAE. En skräck sprider sig bland affärsanställda, de är oroliga och kallar på förstärkning – de vill ej vara ensamma i butikerna.

Vid dörren till kommunhuset släpps vi in av en arrangör. Han är noggrann med att stänga och låsa dörren efter varje besökare. Väl inne sorlar det bland åhörarna, om att det skett ett knivdåd och att förövaren är på fri fot. BRUTUS VAR ÄR DU?

Föreläsningen börjar: Johan Ling pratar om sin bok Hällristningarnas värld, som fått utmärkelsen »Årets historiska bok 2024«. Han tar upp hällristningar, det samhället och den tid då de ristades (bronsåldern). Forskningen har gått fort

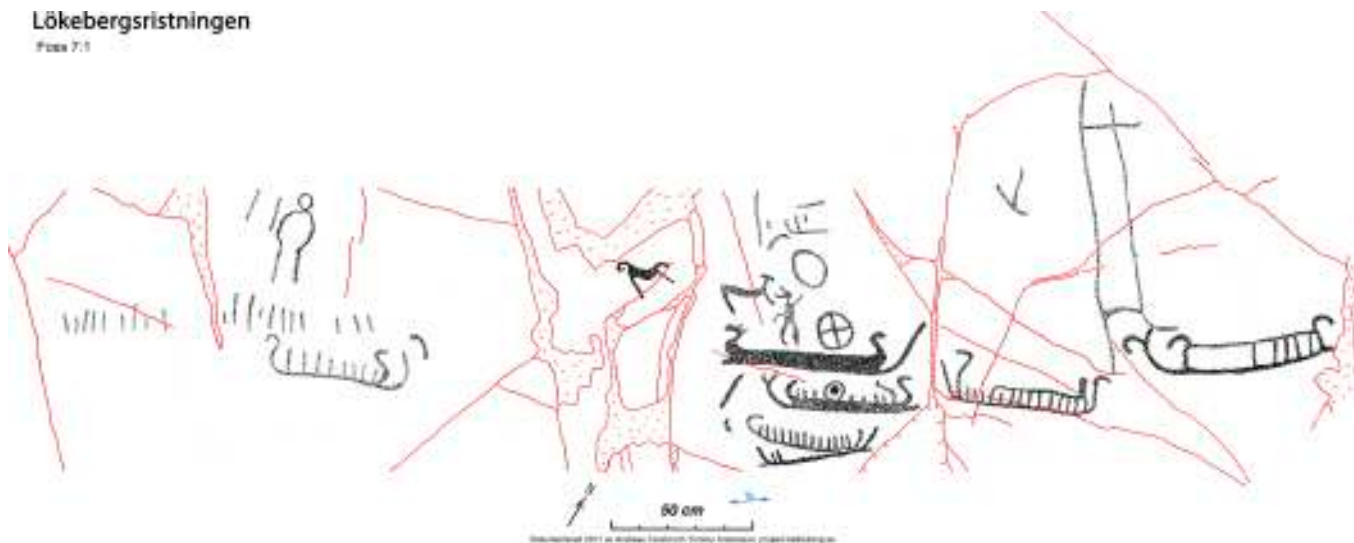
fram – mer och mer börjar vi förstå hällristningarna och bronsålderssamhället. Ofta har ristningarna en anknytning till sjöfrakt och handel. Havsnivån var högre, så man miss-tänker att vissa ristningar gjordes från båten som lagt till vid hällen. Nordborna åkte ut på kontinenten – främst till England, Spanien och Cypern (som betyder koppar) och tog med sig koppar och tenn hem. De betalade med pälsar, bärnsten och slavar.

Vikingatiden uppstod ej av sig själv – det var en fortsättning av bronsåldern. Båtarna är nära befryndade med varandra och det fanns en stor mängd vapen och många soldater på bronsåldern och det förekom stora fältslag – vi har svårt att ta in hur många som deltog i bataljerna. 🏴

TEXT: JOAKIM JOHANSSON

Lökebergsristningen

Foto 7:1

Hanssonska huset

För nu många år sedan besökte jag ofta Hanssons affär vid järnvägsstationen. Det var alltid lika trevligt. När Kristina Hansson hade blivit ensam efter maken Henry gått bort frågade hon mig många gånger om råd för att göra något åt det gamla huset som fanns mellan affären och före detta posthuset. Jag vet inte varför hon frågade just mig men så var det. Vi gick runt huset och tittade på och kände på virket både i ytterväggarna och i fönstren. Jag minns att jag rekommenderade henne att låta målare åtgärda väggar och fönster innan det går för långt med förfallet. Det blev dock inga åtgärder gjorda och huset fick stå där.

Med tanke på att det är nästan det första inresande till Munkedal som kommer med tåget får se så gav detta hus en tråkig känsla. Det kallades Hanssonska huset eftersom det varit bostad för familjen Hansson sedan järnhandel och spekeri-affären. Den aktuella byggnaden är uppförd 1907, som en påkostad bostad till ägaren av den järnhandel som bedrevs i grannhuset på samma fastighet. Byggnaden är mot denna bakgrund en viktig historisk komponent i området.

Ägarna begärde rivningslov, varvid kommunens tjänstemän rekommenderade avslag men Samhällsbyggnadsnämnden gick emot och beviljade rivningslov. Detta tillstånd gick ut innan man börjat riva huset. Därefter ansöktes om förnyat

rivningslov som överklagades av Munkedals hembygdsförening till Länsstyrelsen, som gick på överklagandets linje, rivningsförbud. Ägarna överklagade till Mark- och miljödomstolen som gick på Länsstyrelsens linje, rivningsförbud. Därefter överklagades denna domstols beslut till Mark- och Miljööverdomstolen. I dom från 2024-12-19 beviljas rivningslov.

Vi hoppas att ersättaren blir ett vackert blickfång i Munkedal. 🏡

TEXT: SVERKER BALKSTEN

Saltkällans badplats– (2 augusti 1937)

Inga Bergqvist hittade ett tidningsurklipp från Bohusläningen daterad i augusti 2012. Där kunde man läsa om en händelse från Saltkällans badplats daterad 75 år tidigare.

Livligt vid Saltkällans badplats var det igår. Det var nog inte bara det strålande sommarvädret, som lockat till den stora invasionen utan säkerligen även

den omständigheten att Munkedals simförening anordnat simpropaganda och annan underhållning där. Säkerligen var det ett par tusen personer, som hela dagen njöt av sol och salta, och bussen kilade fram och åter mellan stranden och samhället så fort den hann.

Hr Henry Bothén höll ett utmärkt föredrag om simning och livräddning

och visade praktiskt i vattnet de olika greppen vid livräddning med mera. Härunder inträffade det intermez-zot att bryggan på vilken mycket folk samlats, brast och allesammans föllo i vattnet. Missödet fick ej några sorgliga följder utan det hela verkade mera putslystigt. Många fingo emellertid ett ofrivilligt dopp med kläder på 🏡.

Gamla Bruket

Sågarbostaden

Gamla Bruket i Munkedal har en rik historia som sträcker sig ända tillbaka till 1500-talet. Området utnyttjade vattenkraften från Munkedalsälven för att driva kvarnar och sågar. Under 1800-talet byggdes flera byggnader, inklusive denna byggnad som kallas Sågarbostaden från 1805 och spiksmedjan, som fortfarande finns kvar.

På 1860-talet minskade lönsamheten för järnindustrin, men 1871 startade Munkedals pappersbruk, som blev en viktig arbetsgivare och lade grunden för samhället Munkedal.

Under våren 2025 pågår en renovering av Sågarbostaden för att göra om de två lägenheterna till fyra hotellrum. De olika rummen har döpts efter olika verksamheter som förekommit runt sågarbostaden och Munkedalsälven:

Smedjan

Smedjan vid gamla bruket i Munkedal har en intressant historia. Rummet Smedjan har fått sitt namn efter den verksamhet som förevarit i området. Smedjan byggdes på 1820-talet och användes främst för att tillverka spik och andra föremål av svartsmide. Under samma period fanns även andra verksamheter på bruksområdet, som vadmalsstamp, färgeri och brännvinsbränneri. Smedjan omvandlades senare till ett gjuteri, vilket visar hur bruket anpassade sig till förändrade behov och teknologier.

Kvarnen

Rummet Kvarnen är döpt efter de kvarnar som fanns och verkade vid gamla bruket i Munkedal och som har en lång och fascinerande historia. Redan på medeltiden sägs det att munkarna från Dragsmarks kloster använde vattenkraften från Munkedalsälven för att driva kvarnar. Namnet »Munkedal« lär härstamma från dessa munkar.

Under 1500-talet fanns det flera kvarnar längs älven, och på 1700-talet byggdes nya kvarnar för att möta de växande behoven. År 1805 ersattes dessa med ännu modernare kvar-

nar och sågar, vilket markerade en ny era för bruket. Kvarnarna spelade en viktig roll i att bearbeta spannmål och andra råvaror, vilket bidrog till att stärka den lokala ekonomin.

Sågen

Sågarna har en lång historia som sträcker sig tillbaka till 1500-talet. Rummet Sågen är döpt efter de sågar som varit verksamma i området redan från 1500-talet. De var en viktig del av brukets verksamhet och använde vattenkraften från Munkedalsälven för att driva sina maskiner. På 1700-talet byggdes nya sågar för att möta de växande behoven, och år 1805 ersattes dessa med ännu modernare sågar och kvarnar. Sågarna spelade vidare en central roll i att bearbeta timmer från de omgivande skogarna, vilket bidrog till att stärka den lokala ekonomin och skapa arbetstillfällen. Än idag finns spår av denna industriella epok i området, som sågarbostaden, en byggnad från denna tid som fortfarande står kvar.

Gjuteriet

Rummet Gjuteriet vid gamla bruket i Munkedal speglar en intressant historia. Ursprungligen var gjuteriet en spiksmedja som byggdes på 1820-talet. Där tillverkades spik och andra föremål av svartsmide. Med tiden omvandlades smedjan till ett gjuteri, vilket speglar brukets förmåga att anpassa sig till förändrade behov och teknologier.

Gjuteriindustrin spelade en viktig roll i området och bidrog till att stärka den lokala ekonomin. Det är fascinerande att tänka på hur dessa verksamheter formade både bruket och samhället runt omkring. 🏠

.....
TEXT: HÅKAN GRUNDBERG

Sågarebostaden renoveras

IMunkedalsbygden 09-1 finns en artikel om Sågarebostaden och dess historia, ett av Munkedals allra äldsta hus från 1805. Ni hittar den via vår Munkedals-Wikipedia via hembygdsföreningens hemsida. Kanske är ni flera som har noterat att det pågår renoveringsarbete där nu? Det är på gång att Munkedals Herrgård gör om huset från två omoderna lägenheter till att rymma fyra hotellrum. Med anledning av detta fick jag chansen att följa med Viktor Johansson på Pauls Byggtjänst AB som håller på med renoveringen och spana in spår från en svunnen tid.

Huset är ursprungligen uppfört i timmer och insidan av väggarna har varit klinade dvs. de har putsats direkt på timmerstockarna, vilka bär huggspår för att putsen bättre skulle få fäste. Utanpå putsen sitter de äldsta bevarade tapetspårerna och utanpå dessa skikt kan man se att det finns spännpapp uppspikad. Spännpapp var en produkt som var vida känd

som »Munkedalpapp«. På detta skikt finns spår av tapeter, typiska för sena 1800-talet.

Jag fann nyligen en uppgift om att min sons farmors morfar Napoleon Karlsson flyttade som barn in i Sågarbostaden på 1880-talets mitt. Kanske är tapetresterna som återfinns idag dem som prydde rummen när han växte upp i huset. De kommer sparas bakom ny väggbeklädnad i och med denna renovering. ☺

.....
TEXT: KRISTIN BALKSTEN

En tapettypp som var modern på 1870–80-talen sitter direkt på lerklining. Utanpå denna sitter spännpapp typ Munkedalpapp.

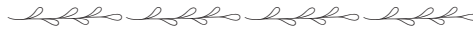
Utanpå spännpappen sitter denna tapet som är tryckt med limfärg på brunt papper. Reglarna har spikats utanpå så att dessa lager bevaras för framtiden.

Som tätning mellan timmerstockarna ser vi gammal lump. Här syns fem lager med tapeter.

Vattenkvarnar

Vattnet gav läget i landskapet

Vid Munkedal har bedrivits industriell verksamhet baserat på vattenkraften åtminstone sedan början av 1600-talet.

När man studerar kvarnar och sågar är den ursprungliga kraftkällan särskilt intressant då den har påverkat läget för de olika anläggningarna. Kvarnarnas och sågarnas placering var beroende av platsens förutsättningar framför allt när det gällde tillgången på kraft, men också närheten och tillgången på råvara och transportvägar till och från platsen, var av stor betydelse.

Kvarnar

Det fanns två sorters mjölkvarnstyper i våra vattenområden – **Skvalt-** och **Hjulkvarnar**. Vilken kvarnanläggning som användes bestämdes av betingelserna på platsen.

Skvaltkvarnen var oftast inrymda i mindre träbyggnader. I denna kvarntyp var ett mindre horisontellt skovelhjul placerat under själva byggnaden. Kvarnen hade inte så stor kapacitet och fordrade relativt små vattenflöden för att fungera. *Denna kvarntyp användes mestadels för husbehovsmalning.*

De flesta jordbrukarna hade egna små kvarnar i bäckarna, där möjligtvis strömmande vatten kunde finnas. Dessa kvarnar var så små att samma stenar kunde användas till handkvarnen. Denna kvarntyp kallades även för husbehovskvarnar och fick ej mala åt andra än ägaren.

Hjulkvarnen fanns oftast i betydligt större byggnader placerade vid ett kraftigare vattenflöde. Denna kvarntyp skilde sig beroende på hur vattnet träffar hjulet. Principen med hjulaxel samt skovlar, som fångar upp vattenkraften är den samma. Vilken typ av hjul som användes bestämdes av betingelserna på platsen, men överfallshjulet ansågs vara effektivast. Vattenenergins, tryck och tyngd bidrog till högsta verkningsgrad.

Det fanns tre varianter av hjulkvarnar:
Kvarn med överfallshjul, kvarn med underfallshjul och kvarn med bröstfallshjul.

Inventering av Hjul- och Skvaltkvarnar och deras förekomst i Kärn sjöns-, Örekils- och Munkedalsälvarnas vattenområden.

Kärn sjöns- och Örekilsälvens vattenområde

Skvaltkvarn

Svartebäckens kvarn (Hvaleberg)

Hjulkvarn

Torps kvarn (Ekenäs)

Borgmästarebrukets kvarn

Brälands kvarn

Munkedalsälvens vattenområde

Skvaltkvarn

Trälmyrs kvarn

Nyrödbäckens 2 kvarnar Västra och Östra 2 (revs 2024)

Madens kvarn

Hjulkvarn

Rölundaåns kvarn (Tångarna)

Modalens vattenverk (komb såg och stamp anl.)

Skälleröds kvarn (anlagd på 1700-talet revs i början av 1800-talet)

Björids kvarn (Skiäggeröd)

Gamla Brukets 3 kvarnar

Fossebacka kvarn (Hagarna)

LEIF BERGH

Gamla Bruket

Principskiss av skvaltkvarn i tvärsnitt. För förklaring av vissa för bägge kvarnarna gemensamma detaljer se under hjulkvarn med tillhörande bilder.

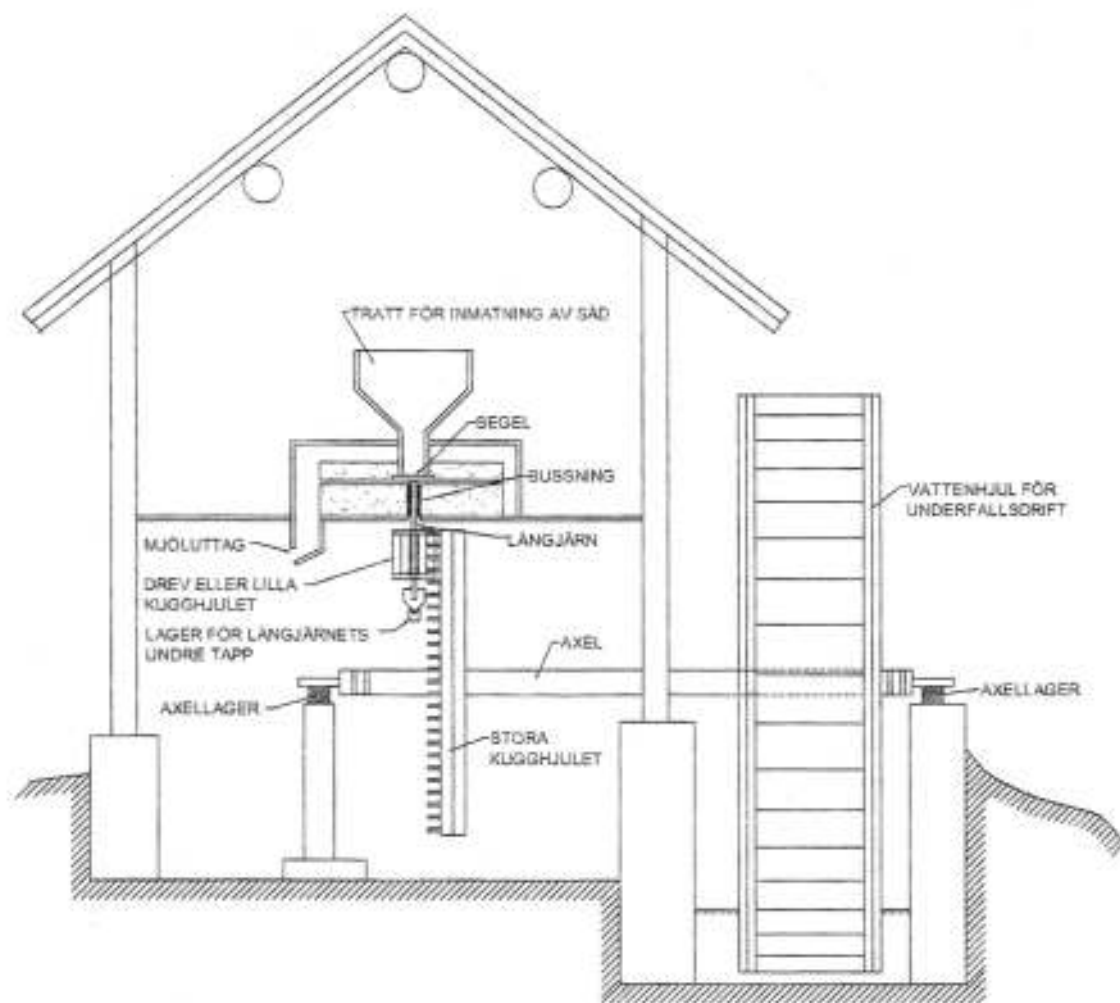
Skvaltkvarnen krävde stora vattenmängder men sårens fallhöjd är hjulkvarnen. Besättningen i understenens öga var vanligen av furu, som är hårdt och något självsmörjande, dess talg användes för smörjning. Luftanslutningen eller kätverket lyfter hela vattenkullet vars lager ofta var av sten.

Sädring av kvarnstenarna skedde genom att översten roterades på kant eller eventuellt lades upp och ner. Därefter hackades ytan för att få rätt korngörelse och råfforna kunde behöva förfinas, liksom segelstapen. Om översten blev alltför sliten kunde den få bli understen, den kunde även behövas för att få tillräcklig tvärlängd.

För hjulkvarnarna är det viktigt att inmatning av säd sker med automatik så stensarna annars kan bli skadade.

CAD-ritning av författaren Olof Haglund 2011.

Principskiss av hjulkvarn i tvärsnitt. De inom parentes stående bokstäverna hänvisar till efterföljande detaljbilder.

Understenen vilade på en kraftig plankbädd, dess bussning som måste vara tät gjordes ibland av bok, oxel eller apel som ofta kokades i bomolja och beströks med fett. Seglet eller bärjärnet för överstenen håller upp och driver överstenen eller löparen. Vid stora hjulkvarnar fanns särskilda hissanordningar att användas vid hackning av stenarna.
CAD-ritning av Birgitta Ödesjö Havelund 2011.

Kvarnar – en liten historia

En skicklig mjölnare såg till att säden rann i lagom takt ner i kvarnögat, så att kornen hann krossas ordentligt innan mjölet for ut i mjöltrumman.

Han såg till att lagren smordes med ister och talg, så att de inte gick varma och stenarna inte snurrade så fort att mjölet sveddes.

Han stoppade maskineriet om han märkte att »löparen« överstenen, började bli slö och behövde tas av för att vässas.

En skicklig mjölnare höll ordning på allt. Fick minsta vink åtyllyd av mjölnardrängarna, och levererade mjöl av högsta kvalitet vare sig det var korn, råg, vete eller havre som han malde.

För bönderna var en bra mjölnare viktigare än prästen och kvarnen var ett mycket trivsammare ställe än kyrkan. Skvalt-kvarnar i vårt område omtalas i bevarat källmaterial redan

i början av 1200-talet. Denna kvarntyp började komma ur drift i mitten av 1800-talet. Anledningen var deras relativt blygsamma kapacitet. I stället ökade antalet hjulkvarnar under samma tidsperiod.

Ökade krav på mjölkvalitet och pris var några orsaker till att även dessa mer eller mindre försvann i slutet av 1800-talet.

Medeltidens mytologi dröjde länge kvar i de avsidigande dalarna. Man talade om näcken eller strömkarlen, som om natten kunde stoppa vattenhjulet och kvarnen. Kvarnplatsen ansågs vara befolkad av ett myller av övernaturliga väsen, som näcken, strömkarlen, kvarnrå och kvarntomtar. Sjö- och skogsrår var välkända i det så kallade »älvspelet«. Samtliga dessa ansågs vara rådande över det vattensystem som ingick i deras revir. Samtliga dessa väsen höll till i kvarnen och kunde antingen hjälpa eller motarbeta mjölnaren.

- ⇒ Anledningar till att vattendrivna kvarnar tas ur drift:
- ⇒ Återkommande vattenbrist gav kapacitetsproblem
- ⇒ Ång- och eldrift utvecklades, vattenkraften hade tjänat Fossborna väl, men mot ång- och el-kraft kunde inte de mest sinnrika vattensystemen konkurrera.
- ⇒ Högre malkapacitet med ny förmalnings och malningsteknik
- ⇒ Enklare etableringsplatser

Ång- och eldrivna kvarnar tog efter hand över och ersatte kvalt- och hjuldrivna anläggningar och hela deras system.

Denna utveckling innebar en total nedgång för rörelserna längs Munkedals- och Örekilsälvens områden. ☹

LEIF BERGH

Umgängeskunst – Levnadskonst

Utdrag ut boken: Råd och betraktelser av J.L. Saxon:

Jag fann en bok som tillhört min farfar Walfrid, en bok om umgängeskunst och levnadskonst.

Han var 22 år när boken trycktes 1923 – jag misstänker att han fått den eller skaffat den i unga år. Antingen som ironi – att uppträda som fint folk – eller för lära sig det. Svårt att veta när det gäller honom. Han arbetade som dräng och snickare. Tillverkade stegar (i trä) och födde upp gäss innan han skaffade en liten gård 50 år gammal. Tiderna har ändrats på 100 år.

Tre Ting

Det är framför allt tre ting, som i umgänget människor emellan kännetecknar fint folk. Fint folk är: *Uppmärksam, hänsynsfullt, tacksamt.*

✳ Fint folk har alltid ögon och öron med sig. Åstadkommer aldrig obehag för andra genom bristande aktgivenhet. Är ej påträngande men alltid färdigt att stå till tjänst. Då det behöves.

✳ Fint folk tar alltid hänsyn till andras trevnad, andras rätt.

✳ Fint folk är tacksamt för all hjälp, alla tjänster och glömmar aldrig ge uttryck åt sin tacksamhet.

På gatan

✳ En dam får icke utan tvingande skäl gå fort på gatan. Det kvinnliga väsendets högsta charme är mjukhet och behag, och kvinnans hela dräkt är avsedd för lugnare rörelser. En klänning eller en kappas vackra fall förstöres alldeles av en häftig gång.

✳ En regel utan undantag: Var helst en dam på ett eller annat sätt blir utsatt för kränkande behandling, uppträder varje gentleman till hennes försvar.

✳ På gatan får man ej uppträda med hatten på skulden eller på näsan eller på liknande sätt vårdslöst klädd. Inte heller får man vissla, sjunga, skrika eller gestikulera. Man väcker då en mindre smickrande uppmärksamhet och främlingar kunna tro att man är berusad.

✳ På gatan viker en yngre alltid av för en äldre, såvitt det ej gäller barn, för vilka man alltid går undan.

Samtal

✳ Var ej för rask att byta fotografi med personer som du ej närmare känner. Din bild kan därigenom bli placerad på sätt och i sällskap som ej gör dig glad. Varningen riktas särskilt till unga damer.

✳ Man frågar ej en dam om henne ålder. Nämner hon det själv är hon vanligtvis väl bibehållen, och man kan gärna bestå henne älskvardheten att säga det. Konsten att behålla sig ung är att föra ett sunt och harmoniskt liv, och den som det gjort är värd sin komplimang.

✳ Den skrytsamme genomskådas lätt och uppnår sålunda en blott motsatsen av vad han åsyftat utan blir därtill ansedd om en enfaldig och opålitlig person. Avskryvdast är den som låtsas lastbarhet och gör sig duktig däröver. Fly honom, hans dumhet är farligare än hans moral.

Inom familjen

- ✳ En fru ska hålla sig ung så länge som möjligt.
- ✳ Det är bara de dumma människorna som äro onda. Hur idiotiskt att avstå från att uppträda höviskt, tala vänligt, vara uppmärksam, hjälpsam och tacksam, när det är så roligt att vara det! Särskilt ni som ha att leva livet tillsammans, underlåten ej att göra det så angenämt som möjligt för varandra, Det är så kort tid ni ha att vandra samma väg – när den är slut veta ni ej vart den flugit.
- ✳ Svärföräldrar böra så lite som möjligt lägga sig i de ungas förhållanden.

Konsten att kläda sig

- ✳ Äldre personer få aldrig följa med modets ytterligheter utan hålla sig på centrum. Damer som ej längre äro unga, böra ej gå därhän att de får skräck för färger och ett trevligt snitt. De bör alltid kläda sig yngre än de äro – på så sätt förefaller de yngre än de äro.

✳ En herre får vara mycket sparsam med alla sådana prydnader som kvinnor älska att utstyra sig med. Han får t.ex. aldrig bruka armband – endast ett armbandsur i skinnrem till kavaj eller sportdräkt. Mannes dräkt ska präglas av styrka, bekvämlighet, lätthet att uthärda väderleksväxlingar osv. och får ej innehålla något kvinnligt krams.

✳ Löständer är att rekommendera för den som saknar egna.

✳ Glasögon kläda högst få damer. Den dam som behöver ögonförstärkning tillrådes begagna pängsné.

Numera finnas sådana lämpliga för alla näsor. 🧐

.....
KERSTIN SOHLBERG

KORT BERÄTTELSE OM STUDIEMOTIVATION

I samband med arbetet för att utföra jubileumsboken – Munkedals Bruk 150 år med Papper hittade jag en kopia på ett snart hundra år gammalt brev från dåvarande Direktören vid Munkedals AB Olof Bildt, till sin brorson.

När Håkan frågade om en kort berättelse till ett nummer av hembygdstidningen, så kom jag att tänka på just detta mycket speciella brev.

Det hör till saken, att Olof Bildts brorson ringt och skrivit till sin släkting och beklagat sig över sin bristande studiemotivation och var synnerligen tveksam till att fortsätta studier. Dessutom undrade han varför det är så viktigt att göra karriär. Svaret på hans frågor kom snabbt.

»Vad gällande karriär. Det är inte varifrån man kommer som räknas, det är vart man är på väg.«

»Vad det gäller studier. Det är ej alls otroligt, att Du kommer att finna, när Du, om nu så kommer att ske, fort-

sätta Dina studier, att det går märkvärdigt lätt. Du kommer att finna, att Din hjärna fungerar på samma sätt som en åker, som legat i vall en massa år och man tror att den har blivit praktiskt taget ofruktbar. När den blivit upplöjd, harvad och sådd, så börjar den att visa sig fruktbar som aldrig förr. Härmed tror jag mig ha sagt vad jag känner mig att ha på hjärtat efter att ha läst Ditt brev.«

Brorsonen fortsatte med sina studier och lär ha blivit en skicklig företagsledare.
Fantastiskt!

Varför inte se tillbaka och även idag betrakta livet med dessa kloka ord? 🧐

.....
TEXT: LEIF BERGH

Midsommardagen på Kaserna

Wiknerdagen firas traditionsenligt den 21 juni 2025

Portarna öppnar 11.30

Utställning & visning av veteranfordon & hantverk

Försäljning & loppis

I Bagarstugan bakas lefsor

I cafeteria säljs glass, korv & kaffe med dopp

Countrymusik med Stale Steelers (Jonas Davik & Björn Regnér)

Folkdanslaget dansar

Dans kring midsommarstången för barn, unga och gamla

Folkmusik med Pernilla Stendahl, Elisabeth Wiklander & Björn Regnér

För barnen finns bana för käpphästar, kubbspel, stylvor mm
och härliga lekytor!

För detaljerat program se vår hemsida!

Vem jobbar var

Munkedals Hembygdsförening är en mycket aktiv förening med ca 50 aktiva personer. Vi kommer att presentera dessa personer i kommande nummer av Munkedalsbygden. Vi börjar med de som regelbundet arbetar på Hembygds museet.

Fr v. Elisabeth, Astrid, Inger, Ingela, Kerstin, Eva A, Catharina, Lilli-Anne, Eva S, Håkan och Sverker. Det finns flera personer som också flitigt arbetar varje tisdag på museet såsom Elsy, Lotta, Ewa K men de saknas på denna bild.

Den 12 maj fyllde Sverker 80 år och uppvaktades med tårta på Kaserna av de som brukar jobba där på måndagar. Grattis Sverker.

Brevportots utveckling

År	Brev 20 g	Brev 100 g
2017	7 kr	14 kr
2018	9 kr	18 kr
2020	11 kr	22 kr
2021	12 kr	24 kr
2022	13 kr	26 kr
2023	15 kr	30 kr
2024	18 kr	36 kr
2025	22 kr	44 kr

Etta gäller för standardsbrev. För Munkedalbygden är det alltid dubbla portot och ibland ännu mer om tidningen kommer att väga över 100 g.

Namn på deltagare i damlaget i fotboll 1935

Stående från vänster:

2. Gunvor Karlsson, Öbben, mor till Alf och Ragnar Torstensson
3. Stina Lisa Charlesson = Lisa Karlsson, mor till Berit Karlsson, Ekelund
7. Elvy Sohlberg (född 1917)
8. Astrid Foss, ev. Ester

Medlemsavgiften för 2026

Varje år beslutar årsmötet om medlemsavgiften. Eftersom verksamhetsåret redan har börjat när årsmötet hålls kommer den beslutade medlemsavgiften inte att börja gälla förrän året efter årsmötet. Naturligtvis är det svårt att skåda in i framtiden och bedöma vilken verksamhet och vilka kostnader man kommer att ha två år framåt, men man måste ändå försöka på bästa sätt.

Inför 2026 resonerade vi så här i styrelsen: Medlemsavgiften har inte höjts på några år så 5% höjning är rimligt att börja med. Dessutom ha portot höjts så att kostnaden för att skicka ut Munkedalsbygden har ökat med 14 kronor per nummer bara på de senaste två åren. Utöver detta har Sveriges Hembygdsförbund aviserat en höjning av medlemsavgiften med 10 kronor per medlem.

Totalt blir detta: 5% på 170 kronor (nuvarande medlemsavgift) 8:50
Portohöjningar (bara de senaste två åren) : 14:00
Hembygdsförbundets höjning 10:00
Summa: 32:50

Årsmötet beslutade att medlemsavgiften för 2026 skulle öka med 30 kronor från 170 kronor per medlem till 200 kronor och med 40 kronor till 300 kronor för familjemedlemskap.

Stöd Hembygdsföreningen genom att bli medlem!

Årsavgiften för 2026 är 200 kronor för enskild medlem och 300 kronor för familj.

Beloppet kan insättas på: bankgiro 665-7480

Denna tidning ingår som medlemsförmån
och kan endast erhållas av den som är medlem.

Varmt välkommen!

Den som vill skänka pengar kan sätta in dem på bankgiro nr 665-7480

eller swisha till: 123 197 22 31

Skriv ordet »gåva« i meddelanderutan.

Hemsida: www.hembygd.se/munkedals-hembygdsf-rening

E-post: munkedals.hembygdsforening@telia.com

Munkedals
Hembygdsmuseum
Myrbottenvägen 6
455 34 Munkedal
Tel: 076-116 27 49

Tidningsredaktion:
Håkan Grundberg
Sverker Balksten
Kerstin Sohlberg
Kristin Balksten
Kerstin Sennung
Ingela Ingman

Typografi och layout: Britt Strandelius / Text Design

Tryck: Text Design i Lilla Edet

Papper: Munken Lynx 100 g

Papper sponsrat av Arctic Paper